

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an: 2 Dolars

Edition spéciale: 3 Dolars.

ADRESSE

"İdjtihad,, Constantinople

Téléph: St. 865

xxvième ANNÉE

15 Mars 1931

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No: 317

ABONEMAN:

Seneliği [24Nusha] Türkiye için 2 1/2, Âlâ kâğıdı-lısı 5 Liradır

İDAREHANESİ

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève.

Yirmi altıncı sene

15 Mart 1931

SON VEDA'

Yavrum Seyhana

Sızlayan kalbimden her damlayan kan,
Uğruna döküldü onu sen de an
Hayatla yüz yüze geldiğin zaman...

Sessiz bir akşamın kızıl rengine,
Gözlerin kaldığı zaman enğinde,
Annenin bu hazin veda'ına yan ...

Son siyah rüzgârlar esince o gün
Eğildin bir yanan alevle öptün
Önünde sallanup düştü bir fidan.

O anda gözlerim parladı, yandı,
Kalbimde mechul bir korku uyandı;
O sessiz busenle uyandım inan.

Anneni isnadla, la'netle anma,
Bir yalan yolunda içlenip yanma,
Yalınız hasrete, hierana dayan.

Ufkumuza siyah bulut gerdiler,
Bize karanlıktan zehir verdiler,
Bekle yıldızları sen uzun zaman...

Annelik kalbini bir an bilmeyen,
Islak gözlerini görüp silmeyen,
Duygusuz elleri tutmadan uyan.

Şimdi habersizsin gamdan, kederden,
Ağlayıp gülmeden zülümi kaderden,
Dilerim önünde açılısın cihan.

Yavrusuna hasret kalan gözlerim,
Ağlar yavrum diye, seni özlerim,
Emellerim yanar, tüter bir duman...

Macide Hayri

'AMELÎ RUHÎYYAT

Socilistlerin istedikleri vechile kavmler ve ferdler arasında rekabeti kaldırmak tarakkinin büyük bir 'amilini mahv etmek olur. İnsaniyyetin müteneffi' olduğu keşfiyatın bir çoğu, tekaddum arzusu olmaksızın vucud bulmazdı.

Hükûmatî Müttehidé'i Amerika nin işçi halkı, bittecrübe gösteriyor ki Socilistler tarafından düşman i'lan olunan sınıflar için yekdigerele uğraşmakdansa yekdigerlerle şerik [associé] olmakda daha ziyade menfa'atdardırlar.

Eger bu hakikat Fransada te'essüs etseydi
Fransanın iktisadi ve ictimai hayatı değişirdi.

Evveliyet [Initiative], mühakeme, arzuyı takaddüm khatar zevke [Le goût du risque] gibi, dünyayı değiştirmiş olan, mu'azzam gelişfiyyat dogurau bütün evsaf ve hasa'il hiç bir ma'aşreyyetin asla malik olmamış oldngu ve münhasiren ferdi olan kabiliyyetlerdir. Socialistlerin cehdi şahsiyi mahvetmeye muvaffak olduğu bir memleket artık tek bir tarakkî vücuda getirmez.

Madam ki uzun a'sari tarihiyye esnasındaki tecrübeler, kavmlerin tarakkilerinin, güzideleri tarafından vücuda getirildiğini isbata kâfi gelmemişdir, Rusya harabiyyetinin bunu bir da'fa daha isbat etmiş olmasında Faide vardi.

III

Syndicalisme

Fransa Büyük İnkılabı, halkın iradesini te'lih etmişti. Yeni inkılabcılarımız dahi onu yani halkın iradesini tebcil ediyor ve göğlere çıkariyorlar; fakat halkdan, müte'azzi şu'urlu ve «proletariat» vasfile tavsif olunan bir nevi' aristocratia, bir nevi' nüceba sınıfı tefrik ediyorlar. Bu yeni saniha [Concept] sayesinde hürriyyeti, icma'i ümmeti ve bütün Démocrat şî'ar fütuhâtı istihfaf ediyorlar.

«Syndicalisme» in ümmeti tarafından kabul edilen dürüş disiplin, «syndicalisme» in ne kadar istibdadci olacağını gösterir. Ferdin tam esirliği Democrat şî'ar inkişafın zaruri neticesini teşkil etmiyor mu? sü'âlini insan, kendi kendine sora bilir.

Eger «syndicat» lar yalnız mümasil maddi menfa'atlara toplanaydı te'sirleri za'if olurdu;

fakat hoşnutsuzlukları ve kinleri birleştirecek inkılâbci büyük bir şevket ve kuderet kazanırlar.

Âtinin en tehlikeli niza'ları da'ima yekdiğerini çekemeyen rakib kavmler arasında tekev-vün edecek degildir. Menfa'atlerin ayrılması neticesi olarak yekdigerlerinin rakibi, olan ve aynı kavmden bulunan muhtelif «Syndicat»[1]lar arasında tekevvin edecekdir. Kuruni Vustanın «syndicaliste» italyan Cümhuriyetleri, ezcümle Florence Cümhuriyeti, biribiri arkası sıra hep bu nevi'den münaza'alar yüzünden mahv ve münkariz olmuştur.

Eger socialistlerin istedikleri «proletariat» «dictateur» lügu işçiler tarafından iera edilmek icab etseydi 'alel'ade Democrat-şi'ar bir hükûmetden farklı olmazdı. Yalnız bir kaç şahs tarafından iera edilince bu «dictateur»lük eski «autocrate», ya'ni mutlakul 'inan idari nehelerin 'aynı olur.

'Akli nazari [Raison pure] nazariyyatçıları, bu nazariyyatı, idare'i akvama tatbik denemelerinden memnun kalmadılar. Birinci deneme **J. J. Roussau** nun inciline göre, fi'il sahesine çıkan **İnkılâbı Kebir** in tecrübesi, tedhiş [Terreur] idaresinin katli'amlarına ve yirmi sene süren harblere müncer oldu. İkinci Karl Marx incilinden mulhem olan Rusya inkılâbı tecrübesi, Çarların büyük impratorluğunun tam harabiyyetini intac etdi.

IV

KOMMUNİSM

LE COMMÜNİSME

«Socialisme» gibi «Communiste»olan Bolşevikliğin esasî mümeyyiz vasfı, hoşnutsuzluk, fa'ikiyyetlere karşı kin ve müesses şeyleri şidetle yıkmak arzusudur.

[1] Müşterek iktisadî menfa'atları müdafa'a için müteşekkil zümre demektir.

La'aletta'yin bir sebeble, bir kavmdede, hoşnutsuzluk büyüdüğü vakit derdlerine çare olmak üzere ilk teklif olunan 'akideyi kör körüne 'aynen kabul eder. **Communisme** in muhtelif milletler nezdinde muvaffakiyyet ve makbuliyyeti bu kanunun neticesidir.

Katli'am yapacak adamlar kolayca bulunur. Fakat bir medeniyetin girift mekanismesini idare etmeye kabiliyyetli adamlar pek az bulunur. Rus «Commünistler» memleketlerinin, bila istisna bütün münevverlerini katli'am ettikleri vakit bu ibtida'i hakikatı hatırlarından bile geçirmiyorlardı. Bu melhamelerin intac etdiği ikdisadî harabiyyet karşısında hatalarının farkına vardılar.

İşçileri, pek sert khüdavendlerin kamçıları altında bir parça kuru ekmek için günde 12 sa'at çalışan Rusyanın inhilali cem'iyetlerin ne kadar girift ne kadar gayri basit 'uzviyyetler olduğunu bir defa daha gösterir. İcab ve zamanın mevludu olan bu girift 'uzviyyetleri iradelerle, kanunlarla değiştirmek bir zî hayatın bünyesini iradelerle değiştirmek kadar gayri mümkündür.

Nazariyyelerine rağmen «Commünisme» artan bir sür'atle şimdiye kadar gayri ma'lum bir «nationalisme» e doğru inkişaf etmektedir. Ruslar vatan fikrini, ancak bu vatan ecebiller tarafından tehdid altına alınmış gördükleri gün anladılar.

İngiliz parlamentosunda haklı olarak «Rusyada eksik olan para değildir, Rusyada eksik olan garb dimağıdır» denildi. Commünistlerin nahif beyenlerine, bu hakikatı ancak tecrübe sokabildi.

Eğer «Commüniste» nazariyyeleri beynel a'-sar idare etmiş olsaydı, insan hala hayvan postları giyinmiş olarak mağaraların dibinde yaşamakta ve kutilayemut için vahşi hayvanlarla

boguşmakda bulunurdu. Rusyada Bolşevikîğin sebat ve devamı, bu memleketi yakın vakitte Tarihîdent evvel zamanların karanlıkları içine atacaktır.

Temamen bolşevist bir cem'îyyetin 'âlim zatlara ihtiyacı, iç Afrika zencilerinin 'âlim zavata ihtiyacından fazla olmaz.

Rus Commünistliği iki safha geçirdi: Birinci safha, servetlerin yağma ve münevverlerin katli'am edilmesile istihsal olunan 'umumî tesviye, 'umumî müsavileşdirme [égalisation] safhasıdır. Bu safha bolşevikliğin altın devri [ya'ni en mes'ud devri] oldu. Fakat yağma edilecek mevcut servet stokları bitdikden sonra kabiliyyetlerin noksanı yüzünden darü-sana'alar, ma'denler ve nakl vasılları kabili istifade olmakdan kaldığı vakit sa'adet hülyası za'il ve nabud oldu. O zaman Garbın sermayelerini ve zekâlarını istirham etmek icab etdi

Rusya'yı perişan eden müsavatçı socialistliğin ittisa'ı, Avrupayı eski Germen istilâlarını ta'kib eden barbarlık safhasına irca' eder.

V

MUSAVAT VE İHTİYACI ESARET

Hürriyyet ekseriya insan için, esaretini intihabda muhtar olmasından başka bir şey değildir. [*]

Britanya imparatorluğunun Baş Vekili « hâkimiyet [Souveraineté] lerin cümlesinden dünyanın usanmış olduğunu » te'min ediyordu. Hakikati halde kavmler bu günkü kadar idare edilmeyi hiç bir zaman istememiştir. İnkılâbcılar bile «dictateur» istiyorlar.

[*] Ne yarı can imiş sin âh ey didarı hürriyyet
Esiri aşkın olduk gerçi kurtulduk esaretten.

Namık Kemal

Sefaletten kurtulmak vasıtasından mahrum bulunarak sefaletde müsavilik, bütün tuli emellere müsa'id olan ve insan için kuvvetli bir cehd ve terekki münebbihi teşkil eden müsavatsızlıklara muraccah mıdır? Socialistlik mes'elesi bunu bilmeye irca' edilebilir.

Tahayyül olunan tertibler[Combinaison lar] ne olursa olsun «Proletariat»nın bir «dictateur» luğu, bir kaç pişuvanın cebbar istibdadına müncer olur. Böyle bir idarenin niha'i neticesi Rusya'da olduğu gibi, eski istibdadın 'azim bir derecede teşeddüdü olur.

Eğer kanburlar bir cem'îyyetde ekseriyyeti teşkil edebilselerdi kendilerini kanbur yapmayı göze alanların cümlesi, ekseriyyeti ha'iz olan bu hakiki kanburlar tarafından belki imha edilirdiler. 'Ayni cinsden sebep ve sa'ikle Rus Commünistleri bu kadar münevverleri öldürdüler.

ALTINCI BAHS

MEDENİYYETLERİN TEHAVVÜLÜ

I

MEDENİYYETLER NASIL DOĞAR VE
NASIL NABUD OLURLAR

Medeniyyetler kat'i hakikat [Certitude] 'ad olunan bir kaç fikr üzerine kurulur. Bilinmesi mühim olan, bunların 'aklî kıymetleri değil rollarıdır.

Büyük medeniyyetlerin her birine başka bir 'unsur hâkim olmuştur. Roma medeniyyetinde 'askeri 'unsur, Yunan medeniyyetinde san'atkârlık ve edebiyat 'unsurları; Kuruni Vusta' medeniyyetinde, dinî 'unsur, yeni 'alemdde sanayi' 'unsuru hâkim bulunur.

Âliyyatın [«Technique» in] şimdiki tefevvuku, mühendîse ve işçiye, Kuruni Vustanın

Kilisa ricaline, ya'ni din ricaline verdiği «Autorité»yi, nüfuz ve salâhiyyeti veriyor.

Yalnız uzun bir mazı ile ruhları sabitleşdirilmiş olan kavmlerdir ki fırka ayrılıklarına rağmen 'ırklarının menafî'i müşterekesine müte'allik esasî mes'elelerde müttehidulefkâr, bulunurlar.

Germen isti'lâsından sonra Roma 'alemi ve şimdiki Rusya gibi tekrar barbarlığa düşen mutemeddin kavmlerin Tarihi..te'ahhudlere vefa, vatandaşların milkiyyet haklarına ve can emniyyetlerine ihtiram ve itina gibi, ba'zı 'unsurlar medeniyetin ehemmiyetini ortaya koyar. Bu medeniyet 'unsurlarına malikiyyet pek tabî'i görünür. Bunula beraber bunları elde etmek için nice cehd 'asırları lazım oldu. Medeniyet, hurriyyet için, vahşet halinden ziyade kaydlar vücude getirir, fakat barbarlıktan medeniyete yükselmek için bu mani'alara, bu kaydlara tehammül etmek icab eder.

Mübersem [Halluciné] [1] lerin cihanda rolü i'caz engiz oldu. Büyük medeniyetlerin temel aksamı onların fikirlerinden sudur etmiştir. **Pascal** m, «**Cléopatra** nın burnu daha kısa olsoydı dünyanın siması değişirdi » yolundaki iddi'ası pek emin bir iddi'a teşkil etmez. Muhakkaktır ki **Bouddha** ve **Muhammed** gibi büyük mübersem [hâtifiler, semadan vahiy sesi işidenler] tasavvurlarından çıkan khab ve hayalleri milyonlarca insanlara kabul ettirmek i'cazkâr kudretine malik bulunmamış olsalardı büsbütün başka bir medeniyet zuhure gelirdi.

Futuhât ile mahv olmayan bütün büyük imparatorluklar, dahili harbler te'sirile helâk olmuşlardır. Ya'ni kendi kendilerini tahrib etmişlerdir. Kakdim 'alemde Yunanistan ın,

[1] Mevcud olmayan şeyler gören, mevcut olmayan sesler işiden, bu marezî haleti zihniyyeye duçar olan kimse.

Kuruni Vustada İtalyan cümhuriyyetlerinin 'akibeti bu oldu. Yeni zamanlarda da Pologna'nın ve belki İrlanda'nın 'akibeti böyle olacaktır [2].

Nüfusu te'ayyüş vasıtalarından daha ziyade artan bir kavm, nihayet komşularını isti'lâ eder. Fazla'î nüfusu dökebildiği bütün müstemlikelerini Almanya'nın elinden alarak, kendisini daha kuvvetli bulur bulmaz, yaşamak için komşularına tecavuz etmeye mecbur bir milleti, İngiltere Avrupanın merkezinde çenber içine aldı.

İcinde fazla miktarda şahsî nahvet sahipleri ve na kâfi derecede ma'serî gurur eshabı bulunması, bir kavm için tehlikelidir.

Kavmlerin, hayatlarının ba'zı sa'atlarında tek bir adamın zekâsı, Kavmlerin mukadderatını değiştirebilir. Türkiye İmperatorluğunu içine batmak üzere bulunduğu mahv girdabından bir generalın dehası kurtardığı zaman, İngiltere, Türkiyeyi Avrupa haritasından silmek üzere idi.

Milletlerin, kendi mukadderatlarını kendileri ta'yin etmesi hakkı üzerine müesses olan yeni siyasî anlayışlar, ne ne istediklerini lâyıkile bilmeyen şekilsiz kavmlere, ne de 'aynî şey'i uzun müddet istemek kabiliyyetinde olmayan kavmlere tatbik olunamaz.

Kavmler, ferdler gibi ancak devamlı cehdlerle terakki eder. Terakki inkişafı tevakkuf eder etmez, tereddi yaratan mütedenni inkişaf çok sürmeden başlar.

[2] Bu suretle helâk olacak milletlerden biri de yeni Yunanlılar olacak görünmektedir.

A. Fouillée nin LA PSYCHOLOGIE DES PEUPLES EUROPÉENS adlı kitabından tercüme ve 263, 264, 265 numrulu İctihad nushalarında neşr ettiğim « Yeni Yunanlıların psychologiesi » unvanlı mekaleyi dahi okuyun. A.D.